

Hungarika forrásaink felmérése

Kanada magyarsága a jövő évben ünnepli bevándorlásának százéves évfordulóját. 1886-ban érkezett meg az első telepesek kis csoportja Esterházy Pál vezetésével, s Saskatchewan tartomány déli részén, Esterházán, a mai Kipling vidékén telepedett le. A kezdeti nehézségeket túlélve, egy évszázad leforgása alatt több mint 145 ezerre nőtt az itteni magyarok száma, szellemi és nemzeti hagyományainkat magyar iskolák, felekezetek, társadalmi és kulturális intézmények őrzik. (1)

A centenáris évet az ünnepi megemlékezések mellett egy virágzásnak indult szellemi reneszánsz teszi még tartalmasabbá. A közeljövőben jelenik meg több magyarságismereti munka, köztük Bisztray György hézagpótló monográfiája a kanadai magyar szépirodalomról (2), Hamrán Aurél interjú-gyűjteménye a Kanadában élő magyar művészekről, s a kanadai magyar bibliográfiai forrásmunka és a kanadai magyar írók angol nyelvű antológiája. (3)

Ez a szellemi megújulás részben az itt élő magyarság nemzeti öntudatosságának és alkotói agilitásának tulajdonítható. E sorok írója kiadta a kanadai nemzetiségi irodalom bibliográfiáját: a harminchárom etnikai csoport között a magyarok a harmadik helyen állnak, közel négyszáz tétellel, ideértve 38 regényt, 32 elbeszélés-gyűjteményt és 42 verseskötetet is.(4) Hasonló termékenység mutatkozik a tudományos életben is. Egy évtized leforgása alatt több tucat monográfia, tanulmánygyűjtemény, egyetemi tézis és bibliográfia látott napvilágot a magyarság bevándorlásáról, történetéről, szociográfiájáról, s általában kanadai életútjáról.

De sokban hozzájárult a magyar szellem és hagyományok e termékeny kibontakozásához a kanadai össz-szövetségi kormány kedvező nemzetiségi politikája is. A hetvenes évek elején hozott kormányhatározat biztosítja Kanada kétnyelvűségét és plurális kultúráját is. E törvénycikk eredményeként az esti felnőtt és hétvégi magyar iskolák egész sora nyílt meg, hungarika-gyűjtemények születtek szerte városi és országos könyvtárakban, a kanadai magyar írók és tudományos kutatók állami támogatást élveznek műveik kiadásához.(5)

A nemzetközi politikai helyzet kedvező alakulása is sokat segített a magyar szellemi élet kanadai kifejlődésében. A kanadai és a magyar kormány intézkedései folytán megindult a két állam közötti kultúrcsere-program, mely lehetőséget biztosít a tudományos kutatás és alkotó munka közérdekű kibontakozására. A múlt évben például hazai egyetemi tanár kutatta az ottawai Carleton Egyetemen az angol nyelvű kanadai regényirodalom fejlődését és magyarországi fogadtatását(6), a jövő évben pedig egy kanadai avantgard költőcsoport látogat Magyarországra, műveik bemutatására. (7) Ennek a beszámolóknak az a célja, hogy felmérje a Kanadában lévő magyar könyv- és dokumentumgyűjteményeket, hogy a megkezdett magyarságkutatás számára segítséget nyújtson a kanadai könyvtárhasználat módszeres igénybevételéhez. Az alábbiakban hungarikumaink számszerű felmérését, tárgyi áttekintését és bibliográfiai elérhetőségét adjuk. A könyvtárhasználat hagyományos módszere mellett összefoglalót adunk az adatkeresés gépesített formájáról, és e hatalmas mennyiségű

hungarika-anyag forrásmunkáiról is.

Statisztikai felmérés

A kanadai hungarikumok számszerű felmérésére Dabas Rezső vállalkozott 1976-ban, s a Kanadai Magyar Újságban megjelent cikkében arra a következtetésre jutott, hogy 18 közkönyvtárban 15.876 magyar nyelvű könyv áll az olvasók rendelkezésére. (8) Adatgyűjtését megnehezítette az a tény, hogy a kanadai statisztikai hivatal nem tartja számon az idegen nyelvű könyvgyűjtemények adatait. Felmérését az illető közkönyvtárak jelentése alapján végezte, az egyetemi, a két országos könyvtár és a kanadai magyar kultúrházak hungarikum-gyűjteményei figyelmen kívül hagyásával. Mint az alábbi táblázatból kitűnik, a torontói városi könyvtár magyar gyűjteménye messze kimagaslik a többi közül, míg a montreáli és vancouveri közkönyvtárak háttérbe szorulnak:

Magyar származásúak az 1971-es magy. A magyar nyelvű könyvek száma 100 magyar lakosra eső könyvek száma

Népszámlálás alapján	száma	könyvek száma
Montreál: 11.480	87	0,76
Ottawa: 1.965	600	30,5
Oshawa: 1.060	283	26,7
Torontó: 23.350	10.054	43,0
Kitchener: 1.830	230	12,5
Hamilton: 7.755	1.235	16,0
Welland: 2.975	330	11,1
Niagara Falls: 1.245	66	5,3
St. Catharines: 6.885	12	1,3
London: 2.215	600	27,1
Windsor: 4.010	550	14,3
Edmonton: 3.230	270	8,3
Calgary: 5.520	200	3,6

Lethbridge:	1.670	100	6,0
Vancouver:	8.210	50	0,61
Victoria:	840	87	10,4

A fenti felmérés kiegészítésül én is hasonló adatokat kértem az említett könyvtáraktól, s az Országos Könyvtár nemzetiségi osztályától, valamint a nagyobb egyetemi és magyar házak könyvtáraitól. A városi közkönyvtárak magyar gyűjteményei számszerűleg ma is hasonlóak az 1976-os adatokhoz, ami a könyvtárak befogadóképességével magyarázható. Kivételt képez a Calgary Városi Könyvtár, amelynek a magyar gyűjteménye ezerre nőtt egy évtized alatt. Az állomány frissességének megőrzése érdekében a közkönyvtárak a kevésbé használt könyveket kiárusítják, és anyagukat újabbakkal egészítik ki az olvasók kereslete alapján. A városi könyvtárak statikus állapotában az is közrejátszik, hogy a National Library Of Canada többnyelvű osztálya 4.000-féle magyar könyv 14.000 példányát „vándorkönyvtár”-ként helyezi el a városi könyvtárakban. Az elmúlt évben például 12.000 magyar könyvet kölcsönöztek 16 könyvtárnak. Ezek az adatok, valamint a könyvhasználat mértéke arányos a hozzánk hasonló létszámú nemzetiségekkel, a dánokkal, hollandokkal, lengyelekkel, csehekkel és szlovákokkal.

A kanadai egyetemi könyvtárak közül a torontói, az albertai, a manitóbai, s a reginai könyvtáraknak van jelentős hungarikum-gyűjteménye. A Torontói Egyetemi Tudományos Könyvtár magyar szakos könyvtárost alkalmaz könyvállománya rendszeres építésére, amely meghaladja a 18.000 kötetet. Ennek jelentőségét a magyarságtudó számára növeli Béky-Halász Iván bibliográfia-sorozata, mely tárgyi csoportosításban adatokat szolgáltat a meglévő magyar tárgyú könyvekről. Az ugyancsak Torontóban levő Magyar Ház Halász Jánosról elnevezett könyvtára meghaladja a 30 ezer kötetet, a torontói magyar tanszék pedig 3.000 kötetes gyűjteménnyel szolgálja növendékeit, s a magyarságtudókat. Külön felmérés tárgyát képezné az itt lévő magyar felekezetek, társadalmi és tudományos szervezetek könyvállománya és levéltára, melyek valóságos kincsesbányát jelentenek a történészek, szociográfusok, írók számára.

A kanadai könyvtárosokkal történt levelezés arról tanúskodik, hogy a magyar könyvállományok mérete a helyi hivatalos szervek nemzetiségi „hozzáállításától,” de mindenekfelett a környékbeli magyarság szellemi és kulturális igényeitől függ. Ezzel magyarázható, hogy a torontói városi könyvtár közel 20.000 kötetel rendelkezik, míg a kétfélmilliónál is több lakosú Montréal könyvgyűjteménye a százat sem éri el. El kell ismerni, hogy a montreáli magyarok évtizedeken át életképes magyar egyházakat, iskolákat, kultúrcsoportokat és újságokat tartottak fenn, de azt is megvallhatjuk, hogy a kanadai francia nyelvűek, bár maguk is nemzeti kisebbséget alkotnak, kevesebb gondot fordítottak az egyéb etnikumok anyanyelvének megőrzésére, mely egyébként is megkülönböztetett fogékonyságot mutat a domináns angol nyelv és az angol kultúra iránt. (Ugyanakkor a montreáli könyvtáros levele kiaknázatlan gyarapítási lehetőségekre utal.)

Az itteni magyarság olvasási igényeivel kapcsolatban kedvező eredményekről szólhatunk. A torontói Metropolitan Library igazgatója azt írja, hogy könyvkölcsönzésben a magyarok élen járnak valamennyi nemzetiségi csoport között. „1979-ben 9.299 könyvet kölcsönöztek a helyi magyar olvasók. Az elmúlt évben 11.305 könyvet, nem számítva a hat fiókkönyvtárat, ahonnan

7.000 magyar könyvet kölcsönöztek ki. A Metropolitan Könyvtár 3.353 könyve - írja J.T. Parkhill könyvtáros - csaknem háromszor fordult meg egy év alatt az olvasók kezén." A Calgary Városi Könyvtár a hetvenes évek közepén kezdte hungarikum-gyűjteménye kiépítését, „s a kereslet fenomenális - írja Annamarie Meyer -, magyar könyvállományunk ma meghaladja az ezer kötetet." Linda McElravy hasonló érdeklődésről számol be Lethbridge könyvtárából. Az ottani magyar olvasókat csupán a vietnámiak szárnyalják túl könyvhasználatban. A londoni Delila Deane-Yairi is némi büszkeséggel közli, hogy a helyi könyvtárnak 900 magyar könyve van, s a város 1.200 magyar ajkú lakosa között több száz rendszeres könyvtárlátogató van.

Tematikai felmérés

A magyar könyvállomány Kanadában két kategóriára osztható: a humán és a reál tárgyak gyűjteményére. Az előbbi magába foglalja a szépirodalmat és a humán tárgyak tudományos kiadványait: a történelem, filozófia, néprajz, közoktatás, politika stb. A reál tárgyak gyűjteményei kiterjednek a természettudományokra, a biológia, a kémia, biokémia, agrártudományok, s újabban a biotechnológia, orvostan, állategészségügy, mérnöki, építészeti, valamint az elvont, matematika, fizika, csillagászati tárgyakra, melyekben a magyar tudósok élen járnak nemzetközi viszonylatban is. A humán tárgyak gyűjteményeit viszonylag könnyebb felmérni, hiszen ezeknél a nemzeti eredet, s főleg a nyelv megkülönböztető szerepet játszik, s külön csoportban katalogizálják és helyezik el őket.

A reál tárgyak számbavétele azonban nehezebb, mivel ezek a gyűjtemények főleg tárgyi és tudományos értékük, valamint módszertani újításaik folytán kerülnek közhasználatba. Húszegynéhány éves gyakorlatom alapján arról számolhatok be, hogy a kanadai tudományos kutatók nagy igényt tartanak a magyarországi kutatók eredményeire. Én magam több megbízatást kaptam magyar orvosi, állategészségügyi és talajtani folyóiratokban megjelent tanulmányok, s főleg új kutatási módszerek angolra fordítására. A Canada Institute for Science and Technology (CISTI), a Kanadai Országos Mezőgazdasági Könyvtár, a Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztérium, s az egyetemi könyvtárak polcain ott sorakoznak a magyar nyelvű könyvek és folyóiratok. A hazai Szabolcs István és Várallyay György talajkutatók, valamint a mezőgazdász Rajki Sándor világklasszisnak számítanak a maguk területén. A Kanadai Nemzeti Könyvtár országos katalógusában ott szerepel Bíró Endre, Bárány Mihály, Hollán Zsuzsa, Keleti Tamás, Elődi Pál, Hári Pál, hogy a külföldön élő kutatókról ne is szóljunk.

A kanadai magyarsággal kapcsolatos más nyelvű könyvek talán nem tartoznak szorosan a hungarika-gyűjteményekhez, de a hungarológus számára nélkülözhetetlen forrásanyagot nyújtanak az angol és francia nyelvű tudományos kiadványok a kanadai nemzeti kisebbségek gazdasági, politikai, társadalmi jelentőségéről, demográfiájáról, néprajzi alakulásáról. A.B. Anderson és J.S. Frideres *Ethnicity in Canada: Theoretical Perspectives*, J.W. Berry *Multiculturalism and Ethnic Attitudes in Canada*, A.H. Richmond *Post-war Immigrants in Canada*, és egy sereg ezekhez hasonló könyv, ha nem is kizárólagosan velünk foglalkozik, módszereiben, s a kortörténet oknyomozó feldolgozásában fontos forrásanyagának számítanak. Hogy Howard Palmer a kanadai pluralizmusról és faji problémákról szóló könyveit (*Patterns of Prejudice, Immigration and the Rise of Multiculturalism*, de mindenek felett a *Land of Second Choice*) ne is említsük.

Hungarika-gyűjteményeink fontos részét képezik a kanadai magyar kutatók, egyetemi tanárok, történészek, szociológusok, néprajzosok, könyvtárosok és írók művei. Az angol nyelvűek közül a szociológus John Kósa úttörő munkát végzett a kanadai magyarok bevándorlása, megtelepedési sajátosságai, népi-nemzeti szokásai tanulmányozásában. *Land of Choice: The Hungarians in Canada* című könyve, *Marriage and Family among Hungarians in Canada* és számos tanulmánya klasszikus számba megy ma is. Első telepeseink gazdasági, társadalmi, néprajzi jellegét Kovács Márton dolgozta fel számos tanulmányában és Esterhazy and Early Hungarian Immigration című kötetében. Dreisziger Nándor a kanadai magyarság története szinte minden korszakával foglalkozik tanulmányaiban, melyek a szerkesztésében megjelent *Struggle and Hope: The Hungarian-Canadian Experience* című kötetben, s jeles folyóiratokban láttak napvilágot. Ősbevándorlóink néprajzát, folklorisztikáját, viseletét, építészeti sajátosságait Hollós Mária, Dégh Linda, McRobbie-Utasi Zita és mások dolgozták fel a Robert Blumstock szerkesztette Békevár: *Working Papers on a Canadian Prairie Community* c. kiadványban. A kanadai magyar irodalom Bisztray György, Miska János és Papp-Carrington Ildikó elemző tanulmányai és monográfiái révén vált ismertté.

A magyar nyelvű könyvek között Baráth Tibor őstörténeti kutatásai *A magyar népek őstörténete* című háromkötetes munkájában jelentek meg. Haraszti Endre kultúrtörténeti írásai az egyetemes magyar szellemi világ szinte minden korszakát átfogják, s ne felejtjük megemlíteni az erdélyi nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó, angol nyelvű monográfiáit sem. A kanadai magyar nevelésügyekkel Bisztray György, Wojatsek Károly, Komjáthy Aladár, Korponay Miklós és mások foglalkoztak. A magyar egyházak évkönyvei, jubileumi kiadványai oldalakat vesznek igénybe *Canadian Studies on Hungarians* című bibliográfiámban. Az angol nyelvű magyar kutatók általában a fiatalabb, Kanadában nevelkedett gárda soraiból kerülnek ki, s néhány kivétellel, a magyar történelem ismertebb korszakai iránt érdeklődnek: a Rákóczi és Kossuth szabadságharcok, az Osztrák-Magyar Monarchia, a reformkor, az 1918-1919-es forradalmak. Kivételt képeznek Kövrig Bennett hazánk újabb kori történetéről szóló könyvei (*Communism in Hungary from Kuhn to Kádár; The Hungarian People's Republic, stb.*) és Dreisziger Nándornak az erdélyi nemzetiségek problémáját vitató monográfiája, Magyarországnak a hitleri háborúban való részvételét taglaló *Hungary's Way to World War II* című könyve és számos tanulmánya. A magyar nyelvűek viszont előtérbe helyezik a magyar nép számára fájó eseményeket, így Trianon emlékét, az utódállamokban élő magyarság sorsát, Magyarország és szomszédos államai gyakran viharos viszonyát, s a magyar nép eredete körüli vitákat, a volt abortuszrendeletet és a politikai túlkapásokat.

A kanadai magyar kutatók és írók munkássága nagy hatással van a hungarológia kibontakozására ebben az országban. Az elmúlt évtized alatt több mint húsz egyetemi disszertáció foglalkozott a magyar bevándorlók integrálódásával, szociográfiájával, a magyar nyelvtudománnyal, a szocialista mezőgazdasággal. Az előbb említett *Canadian Studies on Hungarians* évszámmutatója azt jelzi, hogy a felsorolt címek közül 1885-1950 között csak 39 jelent meg, 1951 és 1985 között 140, 1961-1970 között 465, míg 1981 és 1985 között 392, magyarságra vonatkozó kiadvány látott napvilágot. Ezek az adatok nem foglalják magukban az újságokban és egyesületi lapokban megjelent, tanulmánynak is beillő írásokat. További felméréseink szempontjából fontos vállalkozás lenne a külföldi magyar újságok tárgy- és névmutató indexeinek elkészítése, hogy a bennük foglalt értékes forrásmunkákat szakszerű feldolgozás alapján elérhetővé tegyük a történészek számára.

Bibliográfiai útmutató

Egy könyvállomány értékét bibliográfiai hozzáférhetősége határozza meg. Megfelelő adattári mutatók, országos- és szakbibliográfiák, tárgyi és enumeratív összeállítások hiányában még a legjobb könyvgyűjtemény is elveszíti hasznosságát. A magyarságismereti kiadványok, a többi nemzetiségi csoportokkal foglalkozó publikációkhoz hasonlóan, az elmúlt évtized alatt jelentős helyet kaptak tudományos forrásmunkákban. Judy Young feljegyezte egyik tanulmányában (9) hogy a kanadai nemzetiségi munkákra való hivatkozások több, mint ötven összefoglaló bibliográfiában található meg. Az alábbiakban e forrásmunkák csoportosítását adjuk a kutatók munkája megkönnyítésére. Ide tartoznak a nemzeti bibliográfiák és könyvtári katalógusok, könyvészeti felsorolások, monográfiai kompilációk, folyóiratok időszakos bibliográfiái, állami hivatalos kiadványok és egyéb dokumentumok bibliográfiai adatai.

Bibliográfiák, katalógusok

A magyarságtutató fontos forrása a Kanadai Nemzeti Könyvtár gondozásában megjelenő *Canadiana* című katalógus, valamint az évi kiadású *Canadian Theses-Theses canadiennes* gyűjtemény. Az előbbi a nemzeti könyvtár új könyvbeszerzéseit adja, tárgyi csoportosításban, az utóbbi az egyetemi disszertációk adatait közli az illető egyetem fejléce alatt. A *Books in Canada* című országos bibliográfia magyar vonatkozású könyveket is felsorol évi kiadványaiban. A havonként megjelenő *Canadian Periodical Index* a folyóiratokban megjelent írások bibliográfiai adatait nyújtja tárgyi csoportosításban, a magyar vonatkozásúak *Hungarians, Hungary, Hungarian Literature*, és más címek alatt. Az egyes könyvtárak nyomtatásban kiadott katalógusai, a torontói városi könyvtár magyar állományának katalógusa hasznos útmutatóul szolgálnak.

Jelentős ismeretanyagot szolgáltatnak a kanadai folyóiratok időnként megjelenő összeállításai. A Calgaryban kiadott *Canadian Ethnic Studies* számos magyar listát tartalmaz Duska László, Paulson Ildikó, Miska János tollából. Az *University of Toronto Quarterly* 1939 óta évenként közöl bibliográfiai adatokat kanadai magyar könyvekről és folyóiratokról, egyházi, irodalmi és más vonatkozású kiadványokról. A kanadai bevándorlásügyi minisztérium gondozásában megjelent évi jegyzékek is figyelmet érdemelnek.

Az általános bibliográfiai felmérések - Judy Young korábban említett írása, - A. Gregorovich *Canadian Ethnic Groups Bibliography*, és Duncan McLaren *Ontario Ethno-cultural Newspapers 1834-1972*, című munkája hasznos tájékoztatást nyújtanak magyarságismereti szakon is. Az egyetlen szakosított bibliográfia a kanadai nemzetiségi irodalomról Miska János összeállításában megjelent *Ethnic and Native Canadian Literature 1850-1979*, s a *Canadian Studies on Hungarians* című összeállításai. Az utóbbi tárgyi rendszerezésben adja a hazánkkal és a kanadai magyarsággal kapcsolatos tudományos, irodalmi, levéltári és ismereti forrásmunkák 1.300 annotált tételt kitevő adatait. (Ez utóbbi kötetet három kiegészítő követte, Ottawában 1992-ben, Budapesten 1995-ben és Torontóban/Budapesten 1998-ban. Az utóbbit az Országos Széchényi Könyvtár a világhálóra helyezve tette közhasználatúvá.) Az egyéni könyvek könyvtári fellelhetősége a National Library union-katalógusán keresztül történik. Az egyedüli Toronto Metropolitan Library 200 oldalas, nyomtatott katalógusában közli magyar könyvállománya adatait. A Torontói Egyetemi Könyvtár Béky-Halász Iván és Telek József

bibliográfiai sorozataiban adja közre hungarika gyűjteménye válogatott listáit. Az egyetemi könyvtárak magyar gyűjteményei újabban megtalálhatók a Torontói Egyetem szolgáltatotta UTLAS nevű gépi adatbankban.

Levéltárak, magángyűjtemények

A kutatók számára elérhető kanadai magyar dokumentumok és levéltári anyagok egy része megtalálható a National Archives of Canada főosztályán, valamint annak nemzetiségi és képtári gyűjteményeiben. A nemzetiségi archívumban őrzik a Kanadai Magyar Újság fél évszázados levéltárát, s számos magyar egyház és szövetség dokumentumait. Itt található meg a Széchenyi Társaság, a Pátria Kiadó Vállalat, a Kanadai Magyar Írók és Mérnökök évtizedekre visszamenő, hivatalos gyűjteményei, és több itt élő magyar származású író levelezése és kéziratai.

A tartományi levéltárak közül felmérhetetlen gazdaságú a Torontóban lévő Multicultural History Society of Ontario levéltára, melynek magyar vonatkozású gyűjteménye magába foglalja az Ontárióban lévő magyar egyházak, társadalmi és kultúrcsoportok, irodalmi- és önképzőkörök, szövetkezetek és magyar házak dokumentumait a századfordulótól napjainkig. A Canadian Studies on Hungarians s főleg 1998-as kiegészítője oldalakon keresztül közli az országos és tartományi levéltárak ránk vonatkozó adatait, fellelhetőségük és katalógusszámaik pontos megnevezésével. A saskatchewan-i és manitóbai levéltárak fontos képgyűjteményeket tartalmaznak ősbévándorló magyarokról. A magyar egyházak és magyar kultúrközpontok, s néhány magán archívum felmérhetetlen értékű dokumentumanyagot őriznek.

Tankönyvek, hivatalos kiadványok, monográfiák

A tematikai felmérésben már hivatkoztunk számos kanadai és magyar tudományos munkára. A magyarságkutató hasznosnak találja majd a parlament és más adminisztrációs szerveknek a hivatalos kiadványait, a Royal Society of Canada négykötetes munkáját, s különösen annak negyedik kötetét, mely kizárólag a nemzetiségek kulturális eredményeivel foglalkozik. Az államtitkárság, illetve a Secretary of State támogatásával megjelent gyűjteményes köteteket Kanada etnikumairól (Notes on Canadian Family Tree: Canada's Peoples) is ide sorolhatjuk. A Bevándorlásügyi Minisztérium iratai mellett az évenként megjelenő bibliográfiák is hasznos adatokat közölnek a magyarok bevándorlási hullámairól és megtelepedéséről.

A kanadai folyóirat-irodalom azt mutatja, hogy Kanadát nagyban érdekli a hazánkkal kiépítendő külkereskedelmi kapcsolat. Számos folyóirat, köztük a Foreign Trade, a Financial Post, a Canadian Forum, az External Affairs, a Canadian Commerce rendszeresen beszámol Magyarország ipari és nyersanyagbázisairól, piaci lehetőségeiről, közgazdasági és politikai helyzetéről. Az üzleti érdekeken túl azonban számos tanulmány és irodalmi riport jelent meg

magyarokról, menekültekről és hazaiakról egyaránt, köztük M. Barkway, P.A. Holton, R.R.M. Loggie, Peter C. Newman, L. Wilson és mások tollából a MacLean's, és Saturday Night című folyóiratokban, valamint a nagyobb megjelenésű napilapokban (Globe and Mail, Winnipeg Free Press, Ottawa Citizen stb.).

A kanadai magyar szépirodalom egyre rangosabb teret kap angol nyelvű forrásmunkákban. Az országos írószövetség Canada Writes! című kötete, Margaret Atwood Survival című irodalmi felmérése, s az irodalmi folyóiratok (Canadian Literature, Books in Canada, Canadian Book Reviews) több kanadai magyar író munkásságát méltatja. Magyar írók gyakran szerepelnek színvonalas antológiákban (Made in Canada, Volvox, Canadian Fiction Magazine, The Sound of Time). Az itteni magyar szépprózáról Papp-Carrington Ildikó írt átfogó tanulmányt „From ‚Hunky‘ to Don Juan: The Changing Hungarian Identity in Canadian Fiction,” mely a Canadian Literature c. folyóiratban jelent meg. Bisztray György a kanadai magyar költészet és széppróza tárgyi és stilisztikai elemzését nyújtja „Canadian-Hungarian Literature: Values Lost and Found” című munkájában, mely az Ukrán Kutató Intézet kiadásában jelent meg. Kovács Márton a korai magyar költészetéről számol be „Early Hungarian-Canadian Culture” című tanulmányában, Miska János pedig „Modern Hungarian Poetry in Canada” címmel írt tanulmányt. Az utóbbi két írás a Canadian-American Review of Hungarian Studies című folyóiratban jelent meg.

Magyar nyelvű tanulmányok a kanadai magyar irodalomról a külföldi Új Látóhatár, a Katolikus Szemle, az Arkánus, a Krónika, az Irodalmi Újság s a hazai Kortárs, Magyar Hírek, Nyelvünk és Kultúránk, Élet és Irodalom, valamint a Bélády Miklós szerkesztette A Magyar Irodalom Története 1945-1975, IV.: A határon túli magyar irodalom című munkákban jelentek meg. Az írók életrajzi adatait a Kanadai Magyar Írók antológia-sorozata, s Bisztray György kiadás alatt lévő monográfiája adja. (10) Önálló monográfia jelent meg Kemenes-Géfin László tollából Tűz Tamásról Halálos szójáték címmel.

Számítógépes kutatások

A fenti leírásban a magyarságkutatás hagyományos formájáról volt szó. Az információk beszerzésének számítástechnikai módszere azonban sokban megkönnyíti a kutató munkáját. Ezen a téren a természettudományos könyvtárak Kanadában is fejlettebb szolgáltatásokat nyújtanak a humán jellegű könyvtáraknál. Ez részben azzal magyarázható, hogy az előbbieket nemzetközi érdeklődésük folytán felhasználhatják a külföldi hatalmas adattárakat, az amerikai Országos Mezőgazdasági Könyvtár AGRICOLA, az angol Commonwealth Agricultural Bureaux TAPES, s a nemzetközi AGRIS adattárak jóvoltából. Azt el kell ismerni, hogy a Kanadai Nemzeti Könyvtár vezető szerepet játszik az információszoftár gépesítésében. A német fejlesztésű DOBIS gépesített rendszert például az Országos Könyvtár terjesztette ki kanadai használatra. Az adatkutatás online rendszere használatban van a humán tárgyakban is. E sorok írója ennek segítségével készítette el a kanadai egyetemi disszertációk magyar vonatkozású, annotációkkal ellátott bibliográfiáját. Az un. CAN/OLE (Canadian Online Enquiry) rendelkezésére áll a magyarságkutatóknak, minimális költség fejében. Ez a szoftár egy-egy

tárgy retrospektív keresésére alkalmas, 1972-ig visszamenőleg. A nemzetközi irodalom magyar tárgyú feltárásában a DOBIS, az egyetemi könyvtárak gyűjteményei pedig az UTLAS segítségével érhetőek el. E rendszerek hátránya abban van, hogy kezdetleges állapotuk révén nem tudnak nyújtani kimerítő, megbízható szolgálatot.

A kanadai hungarika-gyűjtemények egy része már beszerezhető a fent említett gépesített rendszerek útján. Hasznos volna volna az Országos Széchényi Könyvtár és a National Library of Canada közreműködésével számítógépre átállítani a korábban említett bibliográfiákat s az újabb kiadványok könyvészeti adatait.

Az ide vonatkozó részletes jegyzetek megtekintéséhez és további Miska írásokhoz látogassa meg Miska János honlapját a www.JohnMiska címen. A képen látható világítótorony MJ utat mutató munkásságát jelképezi.